

*Maija-Leena Huotari, Laura Palmgren-Neuvonen, Sari Räisänen,
Anna-Maija Huhta & Noora Hirvonen*

Kognitiivinen auktoriteetti nuorten arki-elämän terveystietoon liittyvissä ympäristöissä

Maija-Leena Huotari, Oulun yliopisto, maija-leena.huotari@oulu.fi

Vaikka ihmisten terveys ja hyvinvointi länsimaissa on parantunut tasaisesti viime vuosikymmeninä, erityisesti nuorten elämäntavat herättävät huolta. Inaktiivisuus sekä epäterveellinen ravinto ja ruokailutottumukset ovat johtaneet nuorten ylipainon lisääntymiseen ja fyysisen kunnon heikentymiseen, mikä voi johtaa vakaviin kansanterveysongelmiin tulevaisuudessa (OECD 2013). Terveystottumukset omaksutaan lapsuudessa ja nuoruudessa (Viner et al. 2012). Ihmiset sisäistävät jo nuorena tiedollisia kompetensseja, jotka vaikuttavat heidän terveyteensä ja hyvinvointiinsa liittyviin valintoihin. Tietoisuus terveystottumusten hyödyistä ja riskeistä on keskeistä terveellisten elintapojen omaksumisessa ja epäterveistä luopumisessa (Bandura 2004). Nykyisessä, alati muuttuvassa informaatioympäristössä ei kuitenkaan ole helppoa tietää keneen ja mihin terveysasioissa tulisi uskoa ja luottaa (Niemelä et al. 2012).

Oman kokemuksemme lisäksi tiedämme maailmasta ainoastaan sen, mitä meille kerrotaan. Kaikkeen emme kuitenkaan usko, vaan arvioimme asiantuntijoiden ja muiden erilaisten tiedonlähteiden kognitiivista auktoriteettia (Wilson

1983). Ne asiantuntijat ja muut tiedonlähteet, joita pidämme luotettavina ovat potentiaalisia kognitiivisia auktoriteetteja. Arvioimme kognitiivisia auktoriteetteja esimerkiksi tekstin tuottajan, taustalla olevan instituution ja tekstin ominaisuuksien sekä intuitiivisesti koetun uskottavuuden perusteella. (Rieh 2010.) Kognitiivinen auktoriteetti, joka on kontekstuaalista ja konstruoitua (ks. Savolainen 2007), perustuu pikemminkin tiedonlähteen tunnustettuun asiantuntemukseen ja maineeseen kuin valta-asemaan, ja erilaisissa yhteisöissä ja tilanteissa voidaan tunnistaa erilaisia auktoriteetteja (Wilson 1983).

Internetin ja sosiaalisen median yleistyttyä tavat arvioida informaation luotettavuutta ovat muuttuneet (ks. Huvila 2013). Jessen ja Jørgensen (2012) korostavat jaetun luotettavuuden mallissaan (model of aggregated trustworthiness) sosiaalisen validoinnin merkitystä luotettavuuden arvioinnissa: mitä enemmän informaatio saa huomiota, sitä luotettavammaksi se koetaan. Myös uskotut henkilöt (trustee), kuten opettajat tai vanhemmat, ovat keskeisiä informaation laadun ja luotettavuuden arvioinnissa (Jessen & Jørgensen 2012).

Kysymys hyvinvointiin ja terveyteen liittyvän tiedon tuottajien auktoriteeteista lasten ja nuorten keskuudessa nykyajan multimodaalisissa ympäristöissä on monitahoinen. Lasten ja nuorten on osattava tulkita ja hyödyntää yhä visuaalisempia ja vuorovaikutteisimpia sisältöjä puhutun, kirjoitetun, asiaperustaisen ja fiktiivisen tekstin rinnalla. Tänä syksynä käyttöön otetun opetussuunnitelman perusteiden korostama monilukutaidon (multiliteracy) käsite on tarpeellinen opetuksessa, kasvatuksessa ja oppimisessa. Myös terveys ja hyvinvointi ovat tärkeitä painotuksia uudessa opetussuunnitelmassa. (OPH 2014.)

Tutkimuksen tavoite, menetelmät ja vaikuttavuus

Akatemiahankkeessa Cognitive Authorities in Everyday Health Information Environments of Young People (CogAHealth) tutkimme mitä tai keitä nuoret pitävät uskottavina ja luotettavina auktoriteeteina ja miten auktoriteetit rakentuvat nykyajan monimuotoisessa terveysviestinnässä. Sosiokulttuuriseen näkökulmaan perustuva tutkimus toteutetaan Oulun yliopiston Humanistisen tiedekunnan Informaatiotutkimuksen ja viestinnän tutkimusyksikön ja Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkijoiden yhteistyössä vuosina 2016–2020. Tutkimuksessa yhdistyvät informaatiotutkimuksen ja kasvatustieteiden ymmärrys lukutaitojen muuntumisesta erilaisissa arkielämän ympäristöissä.

Selvitämme auktoriteettien rakentumista nuorten arjessa, koulussa ja vapaa-ajalla. Tutkittaessa lukutaitoja terveyden ja hyvinvoinnin kontekstissa ei ole toistaiseksi otettu huomioon uuslukutaitojen näkökulmaa. Tässä tutkimuksessa kognitiivisen auktoriteetin käsitettä tarkastellaan erityisesti monilukutaidon ja sen yläkäsitteen, uuslukutaitojen (new literacies) (Leu et al. 2004) näkökulmasta. Uuslukutaidot rakentuvat osallisuudelle, tuottamiselle sekä hajautetulle ja jaetulle auktoriteetille (Gee 2010), ja ne painottavat merkityksen luomisen sosiaalisia käytänteitä (Selander & Kress 2010).

Pyrimme vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten kognitiiviseen auktoriteettiin liittyviä kysymyksiä tarkastellaan tutkimuskirjallisuudessa?

2. a. Mitä tai keitä nuoret pitävät kognitiivisina auktoriteeteina terveyden kontekstissa? b. Mihin nuoret perustavat arvionsa kognitiivisista auktoriteeteista?

c. Millainen rooli uskotuilla henkilöillä (esimerkiksi opettajilla, vanhemmilla) on kognitiivisten auktoriteettien rakentumisessa?

d. Miten nuoret rakentavat kognitiivista auktoriteettia tuottaessaan terveystietoa itse?

Monimenetelmällisen tutkimuksen empiirinen aineisto kattaa muun muassa nuorten tuottamia teksti- ja videoaineistoja sekä haastattelu- ja havainnointiaineistoa. Aihetta käsittelevää aikaisempaa tutkimusta yhteenkokoavan systemaattisen katsauksen yhdistäminen empiirisen tutkimuksen tuloksiin tuottaa syvää ymmärrystä terveyden auktoriteeteista nuorten arjessa. Tulokset ovat hyödynnettävissä nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja siten terveydellisen tasa-arvon kehittämiseen.

Lähteet

- Bandura, A. (2004). Health promotion by social cognitive means. *Health Education & Behavior* 31(2):143–164.
- Gee, J. P. (2010). *New digital media and learning as an emerging area and “worked examples” as on way forward*. Cambridge MA, MIT Press.
- Huotari, I. (2013). In Web search we trust? Articulation of the cognitive authorities of Web searching. *Information Research* 18(1):paper 567. <http://InformationR.net/ir/18-1/paper567.html>
- Jessen, J. & Jørgensen, A. H. (2012). Aggregated trustworthiness: Redefining online credibility through social validation. *First Monday* 17:1–2. <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/3731/3132doi:10.5210/fm.v17i1.3731>

- Leu, D., Kinzer, C.K., Coiro, J. & Cammack, D.W. (2004). Toward a theory of new literacies emerging from the Internet and other information and communication technologies. In: Ruddell RB & Unrau N (eds) *Theoretical models and processes of reading* 5(1). Newark DE, International Reading Association: 1570–1613.
- Niemelä, R., Ek, S., Eriksson-Backa, K. & Huotari, M.-L. (2012). A screening tool for assessing everyday health information literacy. *Libri* 62(2):125–134.
- OECD (2014). Obesity update. <http://www.oecd.org/health/Obesity-Update-2014.pdf>
- Opetushallitus, OPH (2014). Perusopetuksen opetus-suunnitelman perusteet. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus
- Rieh, S. Y. (2010). Credibility and cognitive authority of information. In M. Bates & M. N. Maack (Eds.) *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, 3rd Ed. (pp. 1337–1344), New York: Taylor and Francis Group, LLC.
- Savolainen, R. (2007). Media credibility and cognitive authority, the case of seeking orienting information. *Information Research*, 12(3), paper 319. <http://informationr.net/ir/12-3/paper319.html>
- Selander, S. & Kress, G. (2010). *Design för lärande – ett multimodalt perspektiv [Design for learning – a multimodal perspective]*. Stockholm, Norstedt.
- Viner, R. M., Ozer, E. M., Denny, S., Marmot, M., Resnick, M., Fatusi, A. & Currie, C. (2012). Adolescence and the social determinants of health. *The Lancet* 379(9826): 1641–1652.
- Wilson, P. (1983). *Second-hand knowledge: an inquiry into cognitive authority*. Westport, CT: Greenwood Press.